

Smärre bidrag till en beskrifvande katalog öfver svenska gravörers arbeten ...

Lamm, Gustaf M.,

61 A Br.



National Library
of Sweden

L. M. G. M.

Smärre bidrag.



Ex. A. Ch. K.
Dist.
(Om)

Lamm, G. M.



SMÄRRE BIDRAG

TILL

EN BESKRIFVANDE KATALOG ÖFVER SVENSKA GRAVÖRERS ARBETEN.

De svenska gravörerna vänta ännu på sin historiefgraf, samlarna af svenska gravyrer sakna alltjämt en »*peintre-graveur*». Man måste beklaga denna, både för den konsthistoriska forskningen och för det mera praktiska samlarintresset lika väsentliga brist; men ett faktum är, att på de grafiska konsternas område vår litteratur är mer än lofligt mager. Vilja vi erinra oss det viktigaste af hvad som hos oss hittills skrifvits i hithörande frågor, bör väl i första rummet nämnas Klemmings förstjensfulla uppsatser om »*Kopparstickare i Sverige under 1600-talet*» (Ur en antecknares samlingar) och »*Om kopparsticken i Suecia antiqua et hodierna*» (Samlaren 1885). Vidare har Estlander lemnat en del meddelanden om 1700- och 1800-talens svenska gravörer (i »*De bildande konsternas historia*»), Looström har skildrat den Flodingska gravyrskolans öden (i »*Den svenska konstakademien 1735—1835*») och Eichhorn har, förutom en del sakrika uppsatser i »*Nordisk familjebok*», skrifvit en kort, orienterande öfversigt om »*Sveriges kopparstickare och svenska kopparstick*» (Förr och Nu 1887). Nämna vi slutligen G. Upmarks uppsatser »*Jeremias Falk, drottning Christinas hofkopparstickare*» (Medd. från Nationalmuseum 3 & 4) och »*Etsningar af Egron Sellif Lundgren*» (Medd. från Nationalmuseum 8), Ehrenheims förteckning af »*Moderna etsningar efter målningar i Nationalmuseum*» (sammastädes), undertecknads dödsruna öfver »*Carl*

Ur: Meddelanden från Foren. f. grafisk Konst. 2

Samuel Flodman» (Medd. från Fören. för Graf. konst I) samt — last but not least — den af E. G. Folcker utarbetade katalogen öfver 1889 års grafiska utställning, så hafva vi ungefär uppräknat det mesta af hvad som skrivits om de grafiska konsterna och deras utöfvare i Sverige. Och dock är det ingalunda brist på samladt material, som lägger hinder i vägen för dylikt författarskap. Kongl. Biblioteket och Nationalmuseum äga numera temligen rika och systematiskt ordnade samlingar af svensk gravyrkonst, hvarförutom synnerligast på sista tiden en hel del enskilda samlare med berömvärdt nit sökt, hvar och en inom sitt område, sammanföra betydande skatter.*

Tiden tyckes sålunda vara inne för ett verksammare ingripande på detta område. Särskildt gör sig behovet af en beskrivande förteckning öfver svenska gravörers arbeten och af en svensk porträttkatalog mer och mer gällande. Dylika verk kräfva för visso långvariga studier och talrika förarbeten. Afsigten med denna lilla inledande uppsats är just att på det kraftigaste uppmuntra till företagande af dylika förarbeten. Ville våra konstforskare, samlare och konstvänner då och då på lediga stunder förteckna den eller den konstnärens arbeten, beskrifva märkligare enstaka blad eller varianter, som komma i deras väg, anteckna en del uppgifter i hithörande frågor, som de tilläfventyrs påträffa under studier på andra områden, så kunde, om dessa förteckningar och notiser under ofvanstående gemensamma rubrik publicerades i föreningens »meddelanden», lätt nog samlas icke oväsentliga bidrag till en blifvande katalog öfver svenska gravörers arbeten, och på analogt sätt ett betydande material för en svensk porträttkatalog hopbringas. Många händer göra ett lätt arbete, och drager bara hvar och en sitt strå till stacken, så växer denna snart ut till aktningssjudande proportioner. Ingen må härvid låta afskräcka sig af tanken på att den eller den upplysningen är så oväsentlig, den eller den förteckningen så kortfattad. Äfven det minsta bidrag bildar ju alltid en länk i vetandets stora kedja.

* På tal härom kan man icke nog beklaga den Eichhornska gravyrsamlingens upplösning och skingrande, särskildt att så stor del deraf gått till Finland (Prof. Aspelin i Helsingfors), hvarigenom en hel del af de anteckningar, som den kunskapsrike samlaren ofta vidfogade sina blad, gått förlorade för oss.

Det är åtminstone den uppfattningen, som förmått författaren att här göra början med några sådana små meddelanden. Mätte de mana till efterföljd.

Gustaf Lamm.

I.

GUSTAF WILHELM PALM.



Då »Föreningen för grafisk konst» år 1889, såsom prof på träsnittets nuvarande ståndpunkt i vårt land, presenterade sina ledamöter fröken Ida Falanders fint skurna porträttbild af Palm, så skedde detta icke blott såsom en rättvis hyllning åt denne den svenska konstens dåvarande nestor, utan äfven med fästadt afseende på att Palm, som ofta »tecknat på stock» för träsnittet och äfven försökt sig som etsare, härigenom kunde påräkna ett särskildt intresse bland den grafiska konstens vänner. Då Lowenstam, hvilken som bekant år 1874 blifvit hitkallad i och för Dietrichsons under bildning varande »Tidskrift för bildande konst», året derpå härstädes grundade en etsarskola, var nämligen den redan då äldrige Palm en bland dem, som skyndade sig att der inhemta de första grunderna i den på den tiden hos oss så godt som utdöda etsningskonsten. Denna etsarskola blef ju — trots den korta tid densamma pågick — på sätt och vis utgångspunkten för den moderna svenska etsningens uppblomstring, och till det intresse, hvarmed de dåvarande akademieleverna omfattade denna för dem alldeles nya konstart, bidrog säkert icke litet exemplet från de gamla lärarna, hvaraf flera i likhet med Palm deltog i öfningarna. Palm gjorde visserligen aldrig mera än ett par temligen obetydliga etsningsförsök, men vi hafva med anledning af konstnärens nyligen timade frånfälle likvisst velat erinra härom och samtidigt beskrifva dessa hans blad; detta såsom en början till den förteckning

öfver etsningar af i nämnda skola deltagande konstnärer, med hvars utarbetande vi någon tid varit sysselsatta.

Gustaf Wilhelm Palm föddes den 14 Mars 1810 på Herrelöf vid Kristianstad, kom som 18-årig yngling till Stockholm, blef elev vid konstakademien och begaf sig efter der slutade studier 1837 till utlandet, hvarifrån han först år 1853 återkom till fäderneslandet. Största delen af denna period tillbragte han uti Italien, hvarifrån han allt framgent helst hemtade motiven till sina talrika landskapstaflor. Palm antogs 1859 till lärare i teckning vid konstakademiens principskola, på hvilken post han verkade ända tills denna skola 1878 indrogs, då han utnämndes till vice professor. Han afled den 20 September 1890.

1. LÄSANDE MAN.

Brösbild något till h. af en äldre, skägglös man, läsande ett papper, som han håller i höger hand.

Osign. — Storlek: 18,6 × 14,4 cm.

Enda kända aftrycket af denna plåt fanns i Palms portföljer och upptogs i auktionskatalogen öfver dennes kvarlåtenskap (Bukowski's Kat. 70 N:o 97) såsom ett alster af konstnären sjelf. Sannolikt dennes första, otympliga etsningsförsök. Nu i förf:s saml.

2. ITALIENSK BONDFLICKA.

Half-figur en face af en ung flicka med utefter båda kinderna nedhängande hår och uppkafade skjortärmar.

Osign. — Storlek: 20,4 × 15 cm.

Äfven af denna plåt finnes endast ett känt aftryck, hvilket likaledes ur Palms kvarlåtenskap öfvergått till förf:s saml. (Bukowski's Kat. 70 N:o 97).

3. RANKHYDDAN.

Låg hydda af korsvirke under torftak; å långsidan tvänne dörrar — den ena med en kort yttertrappa — och en fönsterglugg; mot gafveln är upprest en del virke och störrar. Till v. en gärdesgård med en grind; der bakom en ung gran. Till h.

en kulla och en dalkarl i samspråk; längre bort en sjö, å hvars motsatta strand en kyrka. Underskrift: *Rankhyddan*.

Sign. t. v. (under stickranden) *G. W. Palm*. — Storlek: 15 × 20,4 cm.

Å ett ex. (hos Sondén) står med konstnärens handstil: »som minne åt vännen Köhler af G. W. Palm. Stockholm d. 26 april 1875», kort före hvilken dag etsningen är gjord.

4. ITALIENSK VILLA.

Pittoresk stenvilla liggande i en lummig park med höga träd i bgr. Till h. i fgr. ett palmträd framför den villan vidbygda muren, å hvilken läses: *G. W.* (och på andra sidan palmen) 1876; till v. en man med målareparaply och portfölj under armen, samspråkande med en qvinna i italiensk nationaldrägt; der bakom en större trädgårdsvas.

Sign. t. v. (under stickranden) *G. W. Palm*. — Storlek: 21,3 × 14,5 cm.

I. Bredvid qvinnan i fgr. står en liten pojke, hvilken — liksom ett horisontelt strecklag å marken närmast hufvudportalen — sedan utslipats. I trädpartierna och marken saknas ännu en del strecklag; slagskuggorna på marken stå matta och ljusa.

Anm. Såsom särskildt »état» kan knappast upptagas ett i förf:s samling be fintligt första »proftryck», hufvudsakligen konturetsning utan några utarbetade toner.

II. Här beskrifven.

G. L.

II.

CARL GUSTAF HELLQVIST.



Kort efter det Palm afidit, skördade döden åter en bland dem, som tillhörde 1875 års etsarskola. Carl Gustaf Hellqvist var nämligen en bland de dåvarande akademielever, som skyndade att hos

Lowenstam pröfva sina krafter i den ädla etsningskonsten. Han hann dock aldrig utöfver de första försöken i denna konst, som egentligen föga öfverensstämde med hans, mera för historisk komposition och det pompöst-retoriska anlagda skaplynn. Endast ett blad af H. finnes, så vidt vi veta, från denna tid, hvarjämte han under sin vistelse i Stockholm vintern 84—85 på uppmaning af prof. Gellerstedt utförde ytterligare ett*.

Carl Gustaf Hellqvist föddes år 1851 i Kungsör, kom vid unga år i lära hos dekorationsmålaren Fritz Ahlgrenson i Stockholm och blef 1867 elev i konstakademien, hvars stora guldmedalj han erhöll 1875. Efter att vidare hafva utbildat sig dels i Paris och dels i München, utnämndes han 1885 till vice professor vid samma akademi, hvilken för öfrigt två år förut kallat honom till sin ledamot. Redan följande året antog han en erbjuden professorsplats vid konstakademien i Berlin, men ådrog sig kort derefter genom ett olycksfall en svår hjernsjukdom och afled i München den 19 november 1890. Bland hans märkligare taflor nämnas »Ludvig XI i sin lustgård» (nu i Göteborgs museum), »Olaus Petri disputation med Peder Galle» (nu i Nationalmuseum), »Peder Sunnanväders och Mäster Knuts skymfliga intåg i Stockholm» samt den med guldmedalj vid den internationella konstutställningen i Wien belönade »Valdemar Atterdag brandskattar Visby.»

1. GUSTAF II ADOLFS LIK ÅTERFINNES VID LÜTZEN.

Ödsligt landskap. Tvänne soldater bära den döda konungen till en bredvidstående bår, kring hvilken flera krigare stå i stilla allvar. Till h. i fgr. en fallen kämpe, utsträckt på marken.

Sign. t. v. *C. G. Hellqvist*. 75. — Storlek: 14,8 × 20 cm.

2. ERTAPPAD ÄPPELTJUF.

En trädgård med ett gammalt fruktträd, på en af hvars grenar sitter en barnunge, hvaraf dock endast de nakna, nedhängande

* Bland »svenska gravörers arbeten» i Kongl. Bibl. ligger på »Hellqvist» en etsning, som efter hvad vi med säkerhet veta ej är af hans hand, utan efter hans bekanta tafla »Bismarck eller Moltke?» utförd af en tysk etsare.

benen äro synliga. Vid trädet står en äldre man i skjortärmar, uppkafade byxor, träskor och tofsmössa; den venstra handen håller bakom ryggen en käpp, medan den högra pekar befallande mot marken. Längre bort flera träd och några på en stång uthängda klädespersedlar. I bgr. framskymtar en byggnad.

Sign. ned t. v. *C. G. Hellqvist 1884* (omvänt). — Storlek: 20,8 × 14,3 cm. På zink.

Plåten finnes hos prof. A. T. Gellerstedt.

G. L.

III.

EN ETSNING AF HERTIG CARL, SEDERMERA KONUNG CARL XIII.

FLODLANDSKAP MED EN BRO.

I fgr. kuperad strand med några byggnader och längst t. h. en flaggstång på en hög kulle. En bro leder öfver till motsatta venstra stranden, hvarå en inhägnad hage och några byggnader; mellan en af dessa och en i vattnet uppbyggd vindpump leder en på pålar hvilande vattenränna. Till h. en utskjutande bergig udde. På vattnet tvänne roddbåtar, den närmast fgr. med fyra personer passerar just bron. Pennteckningsmaner.

Sign. ned t. v. *Premier Essai 1766* och t. h. *Carl: f.* — Storlek: 21,6 × 26,5 cm.

Eichhorn anför på tal om kopparstickaren Jacob Gillberg (i Nordisk familjebok), att denne konstnär efter sin återkomst från Paris (1758) inrättade en undervisningsanstalt för koppargravyr och etsning, »i hvilken en mängd förnåma personer, bland dem dåvarande prinsarne, lärde sig radera landskap». Med undantag af de allbekanta bladen af konung Gustaf III har man hittills icke känt några prof på denna prinsarnes konstutöfning förr än helt nyligen ofvan beskrifna blad af Gustafs broder, sedermera konung Carl XIII, dök upp på

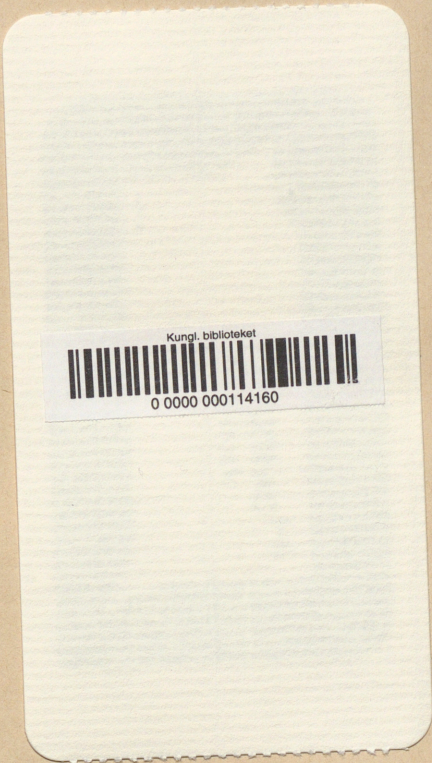
auktionen efter protokollsekreteraren E. G. Hjertberg (1888. Tryckt kat. N:o 166). Bladet inropades af amanuensen Eichhorn, hvarvid den lärde gravyrkännaren yttrade, att han aldrig förr sett eller haft kännedom om detsamma. På gravyrauktionen efter denne flitige samlare (Kat. N:o 2353) inropades detta blad af undertecknad, i hvars ego det nu befinner sig. Angående detsammas identitet kan icke uppstå något tvifvel. Nedtill på bladet står med samtida skrift: »gravé à l'eau forte par Son Altesse Royale le Prince Carl de Sudermanis» och på baksidan finnes en så lydande anteckning: »Den skriftliga anteckningen å andra sidan är af Professoren och Hofintendenten Louis Masreliez, från hvilken denna etsning öfvergått till hans brorsdotter Adriana Sofia Masreliez, som åter lemnat den i arf till sin systerson, undertecknad

J. L. Cöster.»

Bladet saknas såväl i Kongl. Bibl:s som i Nationalmusei samlingar och torde hittills få gälla som unikt. Af mycket ringa konstvärde och vittnande om föga artistiska anlag hos den då 18-åriga prinsen, är det likväl intressant såsom den hittills enda kända etsning af denna furste. Då detsamma bestämdt angifves såsom »Premier Essai» och är dateradt 1766, visar det dessutom, att åtminstone denne prins ej deltog i de af Gillberg i slutet af 50- och början af 60-talet anordnade etsningskurserna.

G. L.





Kungl. biblioteket



0 0000 000114160

